DOI: 10.69594/hit.2026.2.11
Published Online: 2026-10-31
Published Print: 2026-10-31

Bárány Zoltán[1]

Üdülő diákfillérekből

Abstract:

Title: A Resort Funded by Students' Mites

For the subject of my study, I chose the history of the Reformed conference center in Mátraháza. This retreat center also serves as a venue for pastoral training, as well as district and regional church programs, and can certainly be described as a well-known retreat site. Even more importantly, a house in Mátrafüred was built prior to the Mátraháza resort, and its history is deeply moving: Reformed students raised most of the funds to enable their sick classmates to spend time recovering in the mountain air. Just as interesting was the discovery I made during my research: the planning and construction of the resort were carried out by a committee that represented the Reformed Church's first initiative to organize youth-focused inner mission work. At the end of my study, I have attached the minutes of the highly significant 1927 conference of religious education teachers.

Keywords: youth mission, reformed church, Soli Deo Gloria, fundraising, charity

Tanulmányom témájául a református körökben ismerős és kedvelt mátrai református konferenciaközpont előtörténetét választottam, és erre a döntésre három ok is vezetett: egyrészt a mátrai üdülő nemrég ünnepelte fennállásának 85. évfordulóját, és jómagam is évente kétszer-háromszor megfordulok ebben a festői környezetben – lelkésztovábbképzések, egyházmegyei és egyházkerületi programok helyszínéül is szolgál a ház, tehát egy népszerű „zarándokhelyről" beszélhetünk.[2] Ami ennél is fontosabb, hogy a mátraházi üdülő előtt épült egy ház is Mátrafüreden, amelynek a története rendkívül megható – református diákok adták össze

1 Bárány Zoltán, református lelkipásztor, doktorandusz (KRE HDI), kutatási terület: 20. századi magyar református egyháztörténet, e-mail: *barany.zoltan@reformatus.hu.*

2 Korábban a Dunamelléki Református Egyházkerület Székházának Konferencia Központja, ma: Ráday Konferencia-központ. Címe: 3233 Gyöngyös, Üdülőtelep 1.

a költségek nagy részét, hogy beteg diáktársaikat üdültessék a hegyi levegőn.[3] Továbbá legalább ennyire érdekes volt az a felfedezés, amit a kutatás közben tehettem: az üdülő tervét és kivitelezését az a bizottság hajtotta végre, mely az ifjúsági belmisszió összefogására a református egyház első kezdeményezése volt. Így e három témát kívánom bemutatni – visszafelé haladva. A tanulmányom végén pedig forrásként közlöm a nagy jelentőségű 1927-es vallástanári értekezlet jegyzőkönyvét.

Az 1920-as években fellendült az egyesületi munka az ifjúsági misszió terén is, elég, ha csak a Soli Deo Gloria Református Diákmozgalomra (SDG) gondolunk, vagy a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek (KIE) református Pro Christo ágára, de ugyanúgy jelentős volt a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség (MEKDSz) vagy az egyéb, kisebb volumenű kezdeményezések is (pl. Konfirmáltak Egyesülete).[4] Nem titok, hogy ezek a szervezetek olykor konkuráltak is egymással, és mivel nem volt egy központosított vezérlő, amelynek segítségével összehangolhatták volna például az iskolalátogatásokat, ezért az iskolák és azoknak vallástanárai joggal érezhettek zavarodottságot. Azt fogalmazták meg, hogy az iskolán kívüli vallásos nevelésen sok áldás volt, „de ez minden áldása mellett sem volt egységes, rendszeres és nem volt az egyház hivatalos felügyelete és irányítása alatt".[5] Ezért 1927 januárjában egy országos hitoktatói és vallástanári konferenciát szervezett a MEKDSz-hez kötődő *Erő* című diáklap szerkesztősége, Ravasz László püspök elnöklete alatt. Ezen a konferencián Victor János pesti teológiai tanár fogalmazta meg, hogy szükség lenne egy olyan szabad belmissziói szervre, amelynek segítségével elejét vehetnénk a figyelem elaprózódásának, és egy központi testület segítségével találkozhatna a Pro Christo és az SDG munkája. Így ezen az országos konferencián megalakították a Református Középiskolai Missziói Tanácsot, amit egy évvel később átneveztek Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottságának.[6] Ennek titkáraul felkérték a fiatal, agilis és nagy munkabírású SDG-ala-

3 Majdnem egy teljes doboz irat található a Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltárában (a továbbiakban: MREZsL) a Középfokú Iskolák Országos Református Misszió Bizottságáról és a mátrafüredi diákházról („Reménységünk diákfillérekből épült üdülőotthona"). Lásd MREZsL 2.e. Konventi Missziói és Diakóniai Bizottság iratai, 81. doboz.

4 A témáról bővebben olvashatunk: Kósa László: *Az egyesületek a budapesti reformátusság életében*, in: Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten*, 2. köt., Budapest, Argumentum – ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, 2006, 1077–1120.

5 MREZsL 2.e. 81. doboz, Jelentés a Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottságának 1927. évi működéséről, 1928/331, 1. (Pap Géza és lic. Rácz Kálmán, 1928. január 20.) – Egyetemes középiskolai missziói lelkészi állást szervezett az Egyetemes Konvent, és a megindoklásban fontos szempont volt az, hogy az egyesületi ifjúsági munkában szolgáló református lelkészek szolgálatát hivatalosan is egyházi fennhatóság alá helyezzék.

6 A Bizottság tagjai voltak még: Deme László, dr. Juhász Vince, Karácsony Sándor, Kiss István, K. Nagy József, Nagy S. Béla, dr. Somogyi József, Szabó Miklós, Szalmás János, Szőke Imre, Dancsházy Sándor, Szőnyi Sándor, Töltéssy Zoltán és Sajó Margit. Később lic. Rácz Kálmán után elnöknek választották dr. Budai Gergely teológiai tanárt. Lásd F[ónyad] D[ezső]: Mit végzett a középiskolai missziói bizottság?, *Kálvinista Szemle* 12(1931/42.), 1931. 10. 17., 339.

pítótag, Pap Géza református segédlelkészt.[7] A szervezeti alapszabályban meghatározták, hogy ennek a bizottságnak a feladata az összes középfokú és polgári iskola hitoktatáson kívüli vallásos életének az irányítása; az évente történő összes református iskola végiglátogatása; a diákszociális intézményekről való gondoskodás; irodalomterjesztés, munkásképzés és külföldi kapcsolattartás. A Bizottság figyelemre méltó munkát kezdett el, többek közt Karácsony Sándor kíséretével ténylegesen megtörtént az évenként akár harminc iskola meglátogatása – Szentgotthárdtól Sátoraljaújhelyig.

Hozzávetőlegesen három évet szolgált a bizottság titkáraként Pap Géza, amikor meghívták szalkszentmártoni lelkipásztornak. A titkári pozíció a meghívás elfogadásával üresedett meg, bár hozzá kell tennem, hogy igen viharossá vált a légkör Pap Géza körül, miután 1929 őszén a Pápai Református Nőnevelő Intézet tanári kara panaszos levelet küldött egy botrányosra sikeredett előadásról.[8] Az ügy egészen az Egyetemes Konventig jutott, majd onnan Ravasz asztalára került, aki meg is védte, de el is marasztalta a titkárt bölcstelenségéért. Bár a püspök szerint a tartalommal nagyvonalakban nem volt gond, de túlzó, elhamarkodott vagy ízléstelen állításai, és a hanyag forma valóban megütközést kelthetett. A feljelentés, püspöki válasz és a gyülekezeti meghívás között kevés idő telt el, nem tudjuk, hogy ez az ügy közrejátszott-e abban, hogy Pap Géza elfogadta a meghívást, mindenesetre az 1930/1931-es tanévtől kezdődően egy másik, szintén fiatal és tehetséges lelkipásztor nyerte el az Egyetemes Konvent bizalmát: Fónyad Imre Dezső, budapesti segédlelkész.[9]

7 Pap Géza (1901–1970) református lelkipásztor, a Konventen 1927 és 1930 között szolgált, majd szabadszállási, végül kecskeméti lelkész. Az ötvenes években a Bács-Kiskunsági Egyházmegye esperese. 1926 és 1927 között belső munkatársa volt az *Erő* c. ifjúsági lapnak. Lásd Pusztai *Gábor: Csendes esték. A holland szigorú református és a magyar református, Hagyomány Identitás Történelem* 2(2025/2.), 53–70, 56. DOI: 10.69594/hit.2025.2.4

8 MREZSL 2.e. 81. doboz – Az első panaszra magyarázatot adott Pap Géza, ám a Pápai Református Nőnevelő Intézet tanári kara és igazgatósága a válaszadást nem fogadta el, így került az ügy az Egyetemes Konventre. A panaszok között volt például az is, hogy Pap Géza a prédikációjában a magyar kultúrfölényt tagadta volna, és szembeállította a magyar diákságot az utódállamok fiataljaival. A valóságban Pap Géza feltételes formában utalt erre: „Mert ha a mai ifjúság nem tanul ereje teljes megfeszítésével, akkor hiába emlegetjük az oly sokat hangoztatott kultúrfölényt, mert ezt csak megfeszített munkával a mai ifjúságnak kell megszerezni. Nekünk itt a padban sem szabad soha elfelejtenünk, hogy nekünk kell a boldog és Nagy-Magyarországot visszaszereznünk és megépítenünk." – uo. A prédikációban emellett saját példákat mondott el a fiatalkori bűneiről, több általánosító megjegyzést tett a diákság erkölcsi állapotával kapcsolatban, illetve egy szomorú esetet is felemlegetett egy olyan hölgyről, aki öngyilkosságot követett el. A forrásokból az tűnik ki, hogy a Nőnevelő Intézet tanári kara zokon vette a fiatal hölgyek előtt tanúsított bárdolatlanságot. Az ügy azért is borzasztóan kellemetlen lehetett, mert a Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottságának ekkori elnöke, lic. Rácz Kálmán, pápai református gimnáziumi vallástanár volt.

9 Fónyad Dezső (1906–1965) református lelkipásztor, publicista. A budapesti teológiai tanulmányai után az SDG-ben, illetve a Konventen kapott ifjúsági lelkipásztori státuszt. 1938-tól a Monor-Nagytemplomi Református Egyházközség vezető lelkipásztora haláláig.

Fónyad Dezső teológuskorától kezdve nagy odaadással végezte a szolgálatát a Soli Deo Gloria mozgalomban, a bizottsági munka előtt budapesti titkár, majd az SDG főtitkárának is megválasztották. A bizottságról Fónyad igen lesújtó kritikát írt önéletrajzában:

> „Aztán a Soli Deo Gloria első diáklelkésze lettem. Innét választott meg a Középfokú Iskolai Misszió Biz. című alakulat. Egy évig voltam ennek a rémes című ifjúsági alakulatnak a titkára. Próbáltam békét teremteni az SDG és Pro Christo között, mert hiszen a kettő közé szánták hídnak, az is volt ez szegény: híd, még pedig szivárványhíd, amiről mindenki szépet álmodik, de senki sem tud járni rajta. Egyházpolitikum volt a nemzője, annyit is ért missziója, mert csak az volt misszió, amiben a két ellenfél, akiknek kiirtására szerveződött, segített."[10]

Fónyad értelmezését árnyalva fontos megjegyezni, hogy ez a Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottsága lesz majd az 1934-es missziói átrendeződés alapja, a bizottság ezután meg is szűnik, de Fónyad továbbra is maradt az Egyetemes Konventen a Diákmissziói Albizottságban Morvay Istvánnal[11] és Kiss Sándorral.[12]

Visszakanyarodva a missziói bizottsághoz: itt támadt az a gondolat, hogy egy diáküdülőt kellene létesíteni a szegényebb és betegebb nebulók számára. Ne csupán anyagilag, néhány pengővel segítsék a diákok esetleges üdülését, hanem kapjanak erre lehetőséget egy saját szállóban. A gondolatot sajnos a nagy gazdasági világválság és a terméketlen könyvárusítás eleinte megakadályozta. Egyidőben szóba került az is, hogy Balatonszárszón vásároljanak villát az SDG-telep közelében, ám győzött az az érv, hogy a beteg diákok gyógyulását a magashegyi klíma segítené a legeredményesebben. Fónyad első titkári jelentésében sürgette az Egyetemes Konventet az alapszabályban is meghatározott diákszociális intézmény létesítésére, így fogalmazott: „Az üdülő szüksége parancs. Egész serege diákjaink-

10 Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára (a továbbiakban: TtREL) I.8.d. Személyi adattár, Dunamelléki lelkészi önéletrajzok, Monor. Egy másik beszámoló szerint: „Az SDG szükségtelennek tartja az egyeztetési kísérleteket, mert mindez csak fölösleges erőpocsékolás. A terület elég nagy, elférünk rajta. Nem igénylünk felekezetközi munkát, mely a MEKDSz lényegéhez tartozik, mi a református ifjúsághoz érezzük küldetve magunkat." Havas Gábor – Kulifay Albert: *A Soli Deo Gloria szövetség története*. Budapest, Magánkiadás, 1992, 318.

11 Morvay István (1904–1970) református lelkipásztor, publicista. Fónyad Dezső teológustársa, aki a Soli Deo Gloria Szövetségen belül is fontos vezetői pozíciókat töltött be. Szolgálatának jelentős részében Budapesten szolgált, többek közt Budapest-Valéria-telepen (1943–1956), majd 1959-től haláláig kórházlelkészként. Lányi Gábor: *Méltatlanul. Háttérbe szorított dunamelléki református lelkészek az 1950-es években*. Budapest, ETKI RÖM – KRE HTK Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2020, 103–137.

12 Kiss Sándor (1906–1974) református lelkipásztor. Fónyad Dezső évfolyamtársa a teológián, tanulmányai során magántanári fokozatot szerzett. 1934 és 1942 között konventi lelkipásztor, 1942 és 1946 között egyetemi és főiskolai lelkész, majd budapest-angyalföldi gyülekezetvezető. Nem összetévesztendő az azonos nevű (Szegedi) Kiss Sándor politikussal.

nak nélkülözi ezt a hathatós segítséget."[13] 1932-ben felgyorsultak a folyamatok, telekkeresésbe kezdtek, és a bizottság határozatilag kimondta, hogy a létesítendő üdülő „felhasználása […] csak a diákság részére szabad, mert erkölcsi ok kötelezi a bizottságot, hogy a diákságért diákok által diákok részére adott sáfársági adományok kizárólagosan őket szolgálhatják". Ugyanis „egészségük megrongálódása miatt hegyi levegőre szoruló diákok üdültetése az első cél".[14]

Adódott a kérdés, hogy miből fog felépülni az üdülő? A terv az volt, hogy az évekkel korábban meghirdetett kétfilléres akciót kiszélesítik, és az ország diákságát arra hívják, hogy ez az ügy az ő közadakozásukból érjen célt. Fónyad Dezső ezért a négy egyházkerület püspökét arra kérte, hogy engedélyezzék a kerületek református intézményeiben történő adománygyűjtést, és erre mindenünnen pártoló válasz érkezett. *Diáksáfársági mozgalom*nak nevezték a rendszert, és a célja az volt, hogy később a megépült diáküdülő fenntartásának egy részét is ezekből az összegekből fizessék. Az ötlet működőképesnek bizonyult. A befolyt diákfillérek mellett konventi támogatással már 1932-re lekötötték a telket Mátrafüreden, és tető alá került a 25 fő befogadására képes diákház. Hogy mennyit jelentett a sáfársági akció, azt onnan tudhatjuk, hogy egy későbbi könyvelési mérlegből kiderül, hogy a diákfillérek biztosították a fenntartáshoz szükséges összeg felét. 1937-ben pedig húsvéti kétfilléres gyűjtést rendeztek országszerte, amelynek bevétele elérte a 2500 pengőt (összehasonlításképpen a mátrafüredi házat később 25 000 pengőért értékesítették), tehát az egyalkalmas gyűjtésben sikerült az ingatlan összértékének 10%-át realizálni.[15]

Az üdülő létrejöttéhez ugyanakkor nem csupán pénz kellett, de némi jóindulat is. Ugyanis az üdülőház megálmodói a későbbi beszámolóik alapján akkoriban úgy érezték, hogy a közigazgatási szempontból Gyöngyös városához tartozó mátrai falvak tömbkatolikus lakossága nem vette szívesen az új református üdülő tervét. Erre abból következtettek, hogy egy szociológiai felmérés alapján a helyi katolikusok olyannyira nagy ellenszenvet éreztek a református egyház irányába, hogy abban az időben előbb kötöttek volna házasságot zsidóval vagy cigánnyal, mint reformátussal.[16] Ennek ellenére valamiképpen a polgármester éppen refor-

13 MREZsL 2.e. 81. doboz, Kérvénye: Középfoku Isk. Orsz. Ref. Missziói Bizottságának, melyben a mátrafüredi üdülő megépítéséhez engedélyt óhajt (Fónyad Dezső és Dr. Budai Gergely, 1932. május 2.),

14 Uo.

15 *A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje Budapesten*, 1937. évi május hó 3–4. napján tartott ülésének jegyzőkönyve, Budapest, Református Egyetemes Konvent, 1937, 79.

16 „…ide fognak üdülőt építeni, ha az Úr is építi majd ezt a házat. Mert bizony voltak nehézségek. Az első nehézség az volt, hogy ez a terület Gyöngyös város tulajdona volt. Gyöngyösről tudni kell, hogy szín római katolikus vidék. Ezen a vidéken nem úgy van, mint az Alföldön. Ezen a vidéken nem úgy tekintenek a reformátusokra, mint az Alföldön és a reformátusok lakta vidéken. Egy kedves ideggyógyász főorvos barátunk, aki szociológiai felmérésekkel is foglalkozik, kb. 20 évvel ezelőtt, Göngyössolymoson, 100 családnak adott kérdőívet, melyben többek között ilyen kérdés is volt: hozzáadná-e a lányát cigányhoz, zsidóhoz, reformátushoz? Olyan válasz több is volt, hogy hozzáadná a lányát cigányhoz is, zsidóhoz is, de olyan válasz egy sem, hogy reformá-

mátus vallású volt, és az ő jóindulata is hozzájárult a sikerhez, például a telekhez a közeli kőbányából ingyen építőanyagot biztosítottak. A fennmaradt iratokból az derül ki, hogy a mátrafüredi ház egyébként sosem épült volna meg, ha a középfokú bizottsági titkár, Fónyad Dezső nagy erőkkel nem mozgatta volna az ügyet. Egyébként a korát meghaladta az elképzelés, ugyanis a református diáküdülő szinte egyszerre épült fel a ma is létező Mátrai Gyógyintézettel.

Az üdülőház működéséről Szabó István[17] szűkszavú üdülőtitkári jelentéséből annyit tudhatunk meg, hogy a nyár első felében diáklányok, a második felében diákfiúk kaphattak szállást. 1937-ben a 105 nebulóból 59-en ingyenesen kaptak nyaralási lehetőséget, akikről azt írja a jelentés, hogy „sok betegnek valóságosan az életet mentette meg az üdülőben való tartózkodás".[18] Az egy évvel későbbi jelentés azt is hozzáteszi, hogy kivétel nélkül jó súlygyarapodásban részesültek a diákok, amiket a szülők hálaadó levelei is alátámasztanak. Az üdülőben reggel és este áhítatot tartottak, vasárnaponként pedig kinyitották a házat, hogy a mátrafüredi üdülőtelep vendégei is részt vehessenek az úrnapi alkalmon.[19]

A mátrafüredi házat 1937-ben sikerült egy új szárnnyal bővíteni, azonban már akkor megfogalmazódott a gondolat, hogy az üdülőház kinőtte magát, a terjeszkedés lehetetlensége miatt így kívánatossá és szükségessé vált az új területen való építkezés.[20] Egy szomorú adalék kissé árnyékot vet Mátrafüred nemes kezdeményezésére. Szabó István üdülőtitkár a következőkről számolt be az Egyetemes Konventnek 1938-ban: „Maga a környezet, amelyben élünk, egyébként is teljesen alkalmatlan az üdülésre. Mátrafüred egy zsibongó, lármás, zajos, budapesti zsidók tömege által megszállt telep, amely teljesen elveszítette nyugodt, hegyvidéki üdülő

tushoz adná. Ez jellemző volt. Ezen a vidéken a református embert semminek nem tekintették. Berzétei László írja, hogy ő a saját fülével hallotta, amikor egy római katolikus káplán a háború utáni időkben a polgári iskolában, azt mondta, hogy a római katolikus egyház minden megkeresztelt embert a saját kebelében lévőnek tart mindaddig, amíg a konfirmációban el nem adja testét és lelkét a sátánnak."

Lásd Berzétei László egykori gyöngyösi református lelkipásztor előadásának anyaga, https://matrahaza.parokia.hu/cikk/mutat/udulotortenet-1/?fbclid=IwY2xjawNZX3NleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBmU0Q4aTE1TkRxYmJMeG9XAR4_EPa4fCo0dJXIP2J-dnfJcisQhl71DNiT85dszO0gMEE65ltlD8fJofUWqA_aem_nawXwsrXjiEhv9S26T6V3Q [a letöltés ideje: 2025. 11. 12.]

17 Szabó István (1902–2002) református vallástanár és lelkipásztor. 1934 és 1940 között budapesti szolgálata mellett Mátraházán töltött be üdülőtitkári pozíciót. 1941 után az Egyesült Államokban, Clevelandben végzett lelkészi szolgálatot.

18 *A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje Budapesten*, 1938. évi április hó 27–28. napjain tartott ülésének jegyzőkönyve, Budapest, Református Egyetemes Konvent, 1939, 36.

19 *A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje Budapesten, 1939*. évi április hó 19–20. napjain tartott ülésének jegyzőkönyve, Budapest, Református Egyetemes Konvent, 1939, 48.

20 A Mátrai Gyógyintézetet (akkori hivatalos nevén: Mátrai Magyar Királyi Horthy Miklós Gyógyintézet)1927-ben kezdték el építeni és 1932-ben nyitotta meg kapuit. A régió ebben az időszakban kapott nagyobb figyelmet, mivel úgy is hivatkoztak a területre, mint a „nagyjövőjű Kékes", ami „Csonkamagyarország legegészségesebb pontja". Lásd K[iss] S[ándor]: 12000 pengő 2 fillérekből, *Kálvinista Szemle* 13(1932/42.), 1932. 10. 15., 338.

jellegét. Közvetlen szomszédságunkban egy zsidó diáküdülő áll, amely koedukációs zsidó szellemnek megfelelően [üdültet – B. Z.].”[21] Egy külön fejezetet érdemelne a kor egyik antifreudiánus nézete, amely például a koedukációt is egy olyan vállalhatatlan nevelési módszernek tekintette, amely erkölcstelen és az ideális keresztyén etikától távol áll, és általában a zsidók preferálták.

A mátrafüredi ingatlanról tehát a kapacitáshiány miatt úgy határoztak, hogy értékesítik, és a befolyt összeg az új, a tervek szerint immáron 110 férőhelyesnek ígérkező mátraházi üdülőtelep építkezését szolgálja. Az értékesítés és az új építkezés során késedelmek léptek fel, így egy kósza gondolat arról is megfogalmazódott, hogy kisebbnek építik meg az új házat, és a mátrafüredit is megtartják, így párhuzamosan tarthatnának fiú- és lánykonferenciákat. Ez az elképzelés végül nem valósult meg, mert 1941-ben egy Hajdu Béla nevű helyi orvos magánüdülő gyanánt megvásárolta az ingatlant. Ezt az épületet kataszteri térképek, az adásvételi szerződés és egy internetes közösségi felületen helyi lakosok segítségével sikerült minden kétséget kizáróan beazonosítani, illetve a történetét rekonstruálni.[22] Az orvosi nyaraló után Joint Szálló néven működött az épület, majd SZOT üdülő lett belőle. Az 1990-es években egy helyi, Molnár vezetéknevű család üzemeltette a 36 fős befogadóképességű Famili Üdülőt, ma pedig munkásszállásként üzemel.[23]

Nem szeretném rossz szájízzel zárni a tanulmányt, de végül mégiscsak az ügy auktorát, Fónyad Dezsőt szeretném idézni, aki a már idézett önéletrajzában kissé keserűen a következőket írja az üdülőről:

> „Legkedvesebb gondolataim egyike a Mátrafüredi Diáküdülő volt. Meg is épült sáfárfillérekből. Indítást az adott rá, hogy Nagykállón egy tehetséges fiút találtam, akinek szanatóriumi kezelésre volt szüksége, szegény gyerek lévén nem jutott üdülőbe. Ötven pengőt szedtem össze részére. Bíztam benne, hogy egy év alatt felépül álmom s a fiút, hozzá hasonlókat odavisszük. Őszre meghalt. Az üdülő felépült, de az is meghalt számomra. Akkor halt meg, amikor a Konvent elfelejtette, hogy szegény diákok ingyen szanatóriumának indult és nem pénzes diákok nyári üdülésének.”[24]

Mátrafüred szimbóluma annak, hogy ha van egy látás, egy szíveket indító szándék, ész, erő s szent akarat, akkor olyan csodálatos dolgok valósulhatnak meg, mint például az az üdülő, amit diákok megspórolt pénzéből tartottak fenn hátrányosabb helyzetű, betegséggel küzdő diáktársaik számára. Úgy érzem, az utókor helyesen tenné, ha legalább egy finom jelzéssel utalna arra, hogy Magyarország talán legszebb fekvésű munkásszállója egykor diáksáfársági mozgalomból épült

21 Dr. Szabó István üdülőtitkár jelentése 1939., MREZsL 2.e. 89. doboz, 1940. Megjegyzem, hogy Szabó István üdülőtitkár antiszemita kirohanása nem volt atipikus a korszak konzervatív pedagógiájában.

22 Pontos címe: 3232 Mátrafüred, Béke utca 10.

23 A földhivatali adatok alapján, illetve helyi lakosok egybehangzó beszámolóiból.

24 TtREL I.8.d. Személyi adattár, Dunamelléki lelkészi önéletrajzok, Monor. Fónyad Dezső: *Önéletrajz*, 1943.

üdülő volt. Nem tudom, hogy jelenleg volna-e lehetőség az eredeti épületen egy emléktábla elhelyezésének, ha azonban ez nem is valósulhat meg, Mátraházán is volna adósságunk, mert a történeti tablókon az eddig elmondottak sajnos nem kapnak helyt, Fónyad Dezső erőfeszítéseit a feledés homálya borítja.[25]

Felhasznált irodalom

Berzétei László egykori gyöngyösi református lelkipásztor előadásának anyaga, https://matrahaza.parokia.hu/cikk/mutat/udulotortenet-1/?fbclid=IwY2xjawNZX3NleHRuA2FlbQIxMABicmlkETBmU0Q4aTE1TkRxYmJMeG9XAR4_EPa4fCo0dJXIP2J-dnfJcisQhl71DNiT85dszO0gMEE65ltlD8fJofUWqA_aem_nawXwsrXjiEhv9S26T6V3Q [a letöltés ideje: 2025. 11. 12.]

F[ónyad] D[ezső]: Mit végzett a középiskolai missziói bizottság?, *Kálvinista Szemle* 12(1931/42.), 1931. 10. 17., 339.

Fónyad László (szerk.): *Uram, látni akarjuk a Jézust*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2011.

Havas Gábor – Kulifay Albert: *A Soli Deo Gloria szövetség története*. Budapest, Magánkiadás, 1992.

Lányi Gábor: *Méltatlanul. Háttérbe szorított dunamelléki református lelkészek az 1950-es években*. Budapest, ETKI RÖM – KRE HTK Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2020.

K[iss] S[ándor].: 12000 pengő 2 fillérekből, *Kálvinista Szemle* 13(1932/42.), 1932. 10. 15., 338.

Kósa László: *Az egyesületek a budapesti reformátusság életében*, in: Kósa László (szerk.): *Református sok Budapesten*, 2. köt., Budapest, Argumentum – ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, 2006, 1077–1120.

Pusztai *Gábor: Csendes esték. A holland szigorú református sok és a magyar református sok, Hagyomány Identitás Történelem* 2(2025/2.), 53–70, 56. DOI: 10.69594/hit.2025.2.4

Függelék

Jegyzőkönyv[26]

a református középiskolai belmissziói munka megszervezése tárgyában Budapesten, 1927. évi január hó 17-én tartott vallástanári értekezletről.

25 „Aki ma felmegy Mátraházára a Református Lelkészek üdülőjébe, szétnéz az épület előtt a tündéri tájon, aztán visszanéz a pompás épületre, dehogy jut eszébe, hogy ez az épület tulajdonképpen az oroszlánember alkotása, Fónyad Dezsőé." Lásd Fónyad László (szerk.): *Uram, látni akarjuk a Jézust*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2011, 150.

26 MREZsL 2.e. 81. doboz.

Jelen vannak dr. Ravasz László püspök elnöklete mellett Ravasz Árpád főigazgató, dr. Victor János theologiai tanár, Rácz Kálmán pápai, Demes Péter miskolczi, dr. Juhász Vince nkőrösi (sic!), Horváth József nkőrösi (sic!), Péter Zoltán nkőrösi (sic!), Szalonnás János egri, Fazekas Gyula karcagi, Nagy Jenő újpesti, Varga Jenő dr. debreczeni, Somogyi József dr. hmvásárhelyi (sic!), Galgóczy János csurgói, Farkas Kálmán kecskeméti, Fazekas Lajos pesterzsébeti, K. Nagy József szentesi, Csűrös István bpesti (sic!), Szabó Károly, Tóth József, Patay Pál dr., Szabó Miklós, Székely István, Pap Géza, Incze Gábor, Takács Károly, Csia Lajos, Sz. Kiss Zsuzsanna, Máthé Tamás budapesti vallástanárok, Szabó Imre bpesti lelkész, Deme László lelkész a MEKDSz részéről.

1. Dr. Ravasz László püspök-elnök az értekezletet megnyitja. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri Nagy Jenő újpesti vallástanárt, hitelesítésére pedig Rácz Kálmán pápai és Szabó Károly bpesti (sic!) vallástanárok.
2. Jelenlevők eléneklik a CXXII. zsoltár 2. versét, ezután Csűrös István imádkozik.
3. Elnök felkérésére Ravasz Árpád főigazgató ismerteti az értekezlet célját. A magyar református középiskolai ifjúság reform. keresztyén szellemben való neveléséről van szó. Mindnyájunk előtt a legnagyobb kérdés ez s ebben a munkában egységet kell teremtenünk, mert csak akkor lesz győzelem a vég. Ha elaprózzuk erőinket, ha nem lesz egységes célkitűzésünk, egységes munkatervünk s egy közös irányító szervünk ebben a nagy, felelősséges munkában, akkor vergődés lesz a sorsunk. Utal arra a nagy felelősségre, amelyet mindnyájunknak éreznünk és hordoznunk kell az ifjúság lelkéért folytatott munkánkban.

   Egyben megjegyzi, hogy az értekezletre a meghívás kezdeményezését azért vállalta az *Erő* igazgatósága, mert jelenleg ez a testület az a szerv, amelynek kezébe a református középiskolai ifjúsági élet legtöbb szála fut össze. Hangsúlyozza azonban, hogy ezen túlmenőleg semmiféle szerepet nem igényel magának ez a testület. Ezért az értekezlet kezébe teszi le a nagy feladatnak megoldását, a reform. középiskolai belmissziói munka egységes megszervezésére és vezetésére hivatott szervnek megalakítását.

   Végül megköszöni Dr. Ravasz László dunamelléki püspöknek, hogy volt szíves az értekezleten az elnöklést vállalni.
4. Dr. Ravasz László püspök rámutat arra, hogy az *Erő* bizottsága részéről az értekezlet kezébe tétetett le a feladat, amelyet meg kell oldanunk annak döntő, rendkívül nagy jelentőségére tekintettel. (~~Amit kezdünk, a legnagyobb kezdeményezés, Isten országa és a magyar református anyaszentegyház megújhodása számára kiszámíthatatlan lehetőségeket hordozó lépés.~~)[27] Eddig is történtek kísérletek a magyar intelligens diákság lelkének megnyerésére. A református középiskolai ifjúság között, különösen az utóbbi időben örvendetes lendületet vett a lelkigondozás munkája. De ebben a munkában nélkülöztük

27 Áthúzva a következő megjegyzéssel: „Elnöki tollal. Ravasz [aláírás]"

eddig az egységet, az egységes irányítást. Nem volt helyes munkamegosztás és nem volt ökonómia. Amit talán valaki munkamegosztásnak nézett, az átfogó, egységes terv és cél nélküli elágazása volt a tevékenységnek s nem volt eddig olyan gazdája ennek a nagy munkának, aki egységet vitt volna bele. Az utóbbi időben különösen két munkairány bontakozott ki: a Pro Christo és a Soli Deo Gloria munkája. A legnagyobb szükség, hogy ezek találkozhassanak. Ennek a kérdésnek megoldását elsősorban a református egyház területén, a református munkamezőn tartja égetően szükségesnek. Elsősorban a református vallásos nevelés kell, hogy érdekeljen bennünket. Megjegyzendő azonban, hogy amikor református vallásos nevelésről beszélünk, ez nem jelent kizáró tendenciát evangélikus testvéreinkkel szemben.

Szükséges tehát, hogy egy irányítási középpontot teremtsünk. Az eredmény érdekében ezt a munkát egységessé kell tennünk, azért egységes szervet kell alkotnunk ennek a munkának vitelére. Bizalomra van szükségünk Isten iránt és egymás iránt. Felelősséget kell hordoznunk a jövendő magyar intelligenciával szemben és ennek a magyar intelligenciának súlyt és jelentőséget kell tulajdonítanunk. Ez a munka először társadalmi jelentőségű lesz, de el kell jönni az időnek, amikor ezt a munkát az egyetemes egyház veszi a kezébe és végzi, mint a legszentebb feladatát.

Felhívja a diákmisszió mai szervezetének képviselőit, Dr. Victor János theol. tanárt és Pap Géza vallástanárt, hogy előadásukban tájékoztassák az értekezletet: hogyan lehet megoldani a középiskolai diákmissziói legnagyobb problémáját, a missziói munka egységes megszervezését.

5. Dr. Victor János előadó elsősorban a kérdés históriumát mondja el, amelyet ő a MEKDSz szempontjából ismer. Körülbelül 25 éve annak, hogy hazánkban az ifjúsági belmissziói munka megindult. Az a szükség hozta létre, hogy az a munka, amelyet az egyház akkor végzett az ifjúság között, nem volt elegendő. Így született meg a budapesti Ker. ifjúsági egyesület. Ennek az egyesületnek diák tagjai azonban kezdettől fogva érezték, hogy nekik speciális szükségleteik vannak, amelyeket külön kell kielégíteni. Így jött létre a Bethlen Gábor Kör. Ez belső struktúrájánál fogva sem szolgálhatta azonban azt a célt, amely pedig létrehozta: az intelligens diákság intenzív lelkigondozását. Azért indult meg egy másik főiskolai ifjúsági munka, amelyet a MEKDSz végzett. Csakhamar világos lett e munka vezetői előtt az az igazság, hogy erre a munkára a diákság lelkét már előre, a középiskolában el kell készíteni. A MEKDSz igyekezett azért kiterjeszteni munkáját a középiskolák diákjaira is. Megindított erre a munkára egy ifjúsági lapot is. Külön konferenciákat tartott. De mindig kellett éreznie, hogy nem a maga munkáját végzi, mert a középiskolai diákmissziói munka egészen más, mint a főiskolai. A főiskolán szabadon szervezkedhetik egy diákcsoport, a középiskolában nem. Ezt tanulmányi, pedagógiai, iskolai rendtartási szabályzatok, követelmények és körülmények akadályozzák. Itt akármennyire akarjuk is a diákok aktivitását alkalmazni, mégiscsak a diákságon kívül álló, felnőtt egyének azok, akik a missziói munkát végezhe-

tik. Minduntalan kiütközött ebben a munkában a kérdés: ki is hát itt a gazda. Hivatalosan az egyház volt, de még ilyen feladatok szolgálatára nem volt s ma sincs berendezkedve. Úgy állott tehát a dolog, hogy a középiskolákban a MEKDSz végezte a missziói munkát.

Már előzőleg különféle belmissziói egyesületek alakultak egyes buzgó vallástanárok kezdeményezésére. Középiskolai ifjúsági egyesületek, Bethlen Gábor Kör, Rákóczy Kör, Konfirmáltak Egyesülete. Újabban a Soli Deo Gloria munkája. Ezek az egyesületek sok jó munkát végeztek, de felvetődik a kérdés, hogy mennyivel többet végezhettek volna, ha tudtak volna egymásról, ha közös irányítás, tervszerűség és egységes munkaprogram alapján végzik azt, mint Isten háztartásának különböző, de egy célt szolgáló eszközei. Már egy évtizeddel ezelőtt felmerült azért a kívánság, hogy a középiskolai munkában egységet kell teremteni. Újabban ennek szükségessége még világosabban áll mindnyájunk előtt.

Javasolja azért, hogy ez a vallástanári értekezlet alakítson egy szabad belmissziói szervet, egy központi testületet, amelyben mindenki megbízik. Ennek a testületnek legfeljebb 15 tagja legyen. A tagjai közt azok a vallástanárok foglaljanak helyet, akik ezen a téren a legjáratosabbak, s koruknál fogva legmozgékonyabbak. A testület decentralizálja teendőit, ezért szakbizottságokat alakítson, amely bizottságokban a belmissziói munka különféle ágaiban gyakorlottak működjenek. Nagy súlyt kell fektetni arra, hogy ezt a munkát az egyház vegye kezébe azonnal, amikor erre berendezkedett. Éppen azért már most ez a testület állandó kapcsolatot teremtsen az egyetem egyházzal. Ez a testület tárja ki kapuit minden jó tanács előtt. Azért felébe alakítson az értekezlet egy ún. tanácsadó testületet.

6. Ezután Pap Géza vallástanár szól a kérdéshez. Elmondja, hogy a MEKDSz mellett öt éve dolgozik a Soli Deo Gloriában. Munkája először a theologus ifjakra vonatkozott. A középiskolai munkája csak két évre nyúlik vissza. Az S.D.G. is minden erejével szolgálni igyekezett a magyar református középiskolai diákság lelkét a Pro R[ege]. Christo e. szervezetében. Ha talán ezen munkájának ma még nincs olyan nagy eredménye, amelyet mindenki ismerhetne, ennek magyarázata először az, hogy még egészen fiatal élet áll mögötte, másodszor, hogy részletes munkatervét még most akarja kidolgozni. Bizonyságot tesz arról, hogy a Soli D. Gl. munkásai is érezték a szükségét annak, hogy a középiskolai belmissziói munkában egységet kell teremteni s amikor ez ügyben a Pro Christo vezetőségével érintkezésbe léptek, akkor derült ki, hogy mindnyájan egyet akarnak. Éppen azért a maga részéről is a legnagyobb készséggel áll szolgálatába minden olyan törekvésnek, amely a diákmissziói eredménye érdekében a munka egységét akarja megteremteni.
7. Horváth József nagykőrösi v. tanár is örömmel üdvözli azt a törekvést, amely egy belmissziói szerv létrehozására irányul. Elmondja, hogy ő diákjai közt mindig folytatott belmissziói munkát, de tudja, hogy közös irányítás és munkaterv alapján sokkal eredményesebben lehet majd dolgozni.

8. Rácz Kálmán pápai v. tanár azt a kérdést teszi fel: működhetünk-e úgy, mint egy meglevő egyesület egyik szakbizottsága, vagy külön testületet alakítsunk. Ő szeretné, ha az Országos Református Tanáregyesület munkájába kapcsolódna be ez a megalapítandó szervezet. Nem szeretné ugyanis gyöngíteni ezt a kapcsolatot, amely a vallástanár és a nem vallástanár között megvan.
9. Ravasz Árpád főigazgató arra mutat rá, hogy egy ilyen testület megalakulása nem befolyásolja semmiben a v. tanár és nem v. tanár viszonyát. A munkája is, célja is egész speciális, amelyet az O. R. T. egyesület nem iktat a maga munkatervébe. A testvéri együttélés és a közös végső cél kifejezésére azonban ajánlja, hogy ez az értekezlet határozatát s a megalakítandó testület terveit közölje az O. R. Tanáregyesülettel is.
10. Dr. Patay Pál felszólalásában hangsúlyozza, hogy a középiskolai munkában kívánja az eddig működő két belmissziói szervezet egyesülését. Kívánja egy gyorsan és szabadon mozgó testület megalakítását.
11. Fazekas Gyula karcagi vallástanár azt a kérdést veti fel, illetékesek vagyunk-e mi egy belmissziói bizottságot megalakítani. Dr. Victor János, Dr. Somogyi József és Deme László szólnak e kérdéshez és bizonyítják, hogy ez az értekezlet illetékes ennek a testületnek megalakítására, most egyrészt a vallástanárok olyan számban vannak jelen, hogy ennyien az Országos Ref. Tanáregyesület közgyűlésén soha nem jelentek meg, másrészt itt jelen vannak nagy számban az állami tanintézetekben működő vallástanárok is, akik a Reform. Tanáregyesületnek nem is tagjai, tehát annak közgyűlésén nem is vesznek részt.

Ezen felszólalások után értekezlet

a) megállapítja illetékességét a középiskolai belmissziói testület megállapítására.
b) Elhatározza, hogy ezt a testületet megalakítja a középiskolai belmissziói munka egységes irányítása érdekében.
c) Elhatározza, hogy ez a testület bejelenti megalakulását és felajánlja szolgálatot az Egyetemes Konvent Tanügyi Bizottságának, az egyházkerületek Tanügyi Bizottságainak, az Országos Református Tanáregyesületnek, s a vallástanító lelkészes egyesületének.
d) Elhatározza továbbá, hogy a megválasztott tisztikar útján a részletes szervezeti és működési szabályzat megállapítása végett a közeljövőben, esetleg az O. R. Tanáregyesület gyűlésével egyidejűleg egy újabb értekezletet hív össze.
e) A részletes tárgyalás alapjául elfogadja a következő alapelveket:

I. A szóban forgó munkatéren jelenleg hiányzó egységet nem magának a tanuló ifjúságnak egységes szervezete által kell biztosítani, ami több szempontból lehetetlenség is, hanem az ifjúság között dolgozóknak egységes irányítás alá foglalása által.
II. Ennek az egységes irányításnak az érdekében nem szükséges egyesületbe tömöríteni a középiskolai belmissziói munkásokat, hanem elégséges egy ál-

talános bizalomnak örvendő központi testületet életre hívni. Ez a testület bizonyos időközönként önmagát egészítené ki s így mindig módjában állana a közvélemény által elismert legkiválóbb középiskolai munkásokat bevonni tagjai közé. Természetszerűleg legnagyobb részben vallástanárokból állana, de súlyt kellene helyezni a középiskolai munkatéren működő más belmissziói erők bevonására is.

III. A testületnek más összetételében is kifejezésre kell juttatnia, még inkább szem előtt kell tartania működésében azt, hogy nem más belmissziói ifjúsági, vagy egyházi mozgalomnak előőrse a középiskolai mezőn, hanem egyetlen célja a református középiskolai ifjúságnak a református keresztyénség szellemében való lelkigondozása, mint önmagáért megoldandó feladat. Ez az elv nem azt jelenti, hogy minden olyan mozgalom, amely a középiskolai ifjúság érdeklődését is igénybe akarja venni, kapcsolódjék be a testületbe és helyezze a maga speciális törekvéseit az egységes irányítása alá.

IV. A testületnek tagsága 12, legfeljebb 15 tagra szorítkozzék, hogy biztosítva legyen évenként többször is országos gyűléseinek a megtartására. A munkában azonban sokkal többen is foglalkoztathatók a szakosztályok révén. Úgyszintén gondoskodnia kell ennek a kevés tagú központi testületnek arról is, hogy a vallástanárok és más itt érdekelt egyének általános közvéleménye irányító módon megszólalhasson pl. ilyen célt szolgáló konferenciák alkalmával.

V. Minden nevezetesebb munkaágnak gondozására szakosztály állítandó fel. Ilyenek volnának: a középiskolai ifjúság vallásos egyesületeket, a bibliaköröket, a konferenciákat és egyéb nyári vállalkozásokat, a cserkészetet, az ifjúsági irodalmat stb. gondozó szakosztályok. Minden szakosztály élén a vezetésével megbízott 2–4 tag állana, egyébként azonban kiépítené a maga munkaága természetének megfelelő külön szervezettel megfelelő munkakörök bevonásával.

VI. A testület bejelenti megalakulását és felajánlja szolgálatát az Egyetemes Konvent Tanügyi Bizottságának, valamit az egyházkerületek tanügyi bizottságának is és eleget tesz azok minden olyan kívánságának, amely az egyház hivatalos testületei és a testület munkája közötti benső összhangozás biztosítására irányul.

VII. Kívánatos, hogy a testületnek mennél előbb legyen egy teljes munkaerejével alkalmazott titkára. Az ehhez és egyéb szükségletekhez megkívánt fedezet tárgyában a testület igyekszik megnyerni az egyházi testületek anyagi támogatását, valamint kellő formában megszervezni az érdeklődő közönség áldozatkészségét. Az utóbbi célra kívánatos a pártoló tagság felállítása.

Értekezlet az 1. 2. 3. 5. 7. pontot az eredetiben egyhangú határozattal elfogadja.

A 4. pontot azzal a módosítással fogadja el, hogy a munka lényegét végző bizottság mellé egy tanácsadó testületet is szervez.

A 6. pontot fentebbi c.) határozatának megfelelőleg úgy módosítja, hogy a testület megalakulását az Orsz. Ref. T. Egyesületnek is bejelenti.

12. Elnök ezután az ülést 10 percre felfüggeszti.
13. Szünet után elnök az ülést újra megnyitja és elrendeli a bizottságok megalakítását.
14. Értekezlet a tanácsadó testület tagjainak megválasztja a következőket:

Dr. Baltazár Dezső	Dóczi Imre	Kováts J. István
Dr. Ravasz László	Ravasz Árpád	Marton János
Rácz Kálmán	Forgács Gyula	Csűrös István
Dr. Révész Imre	Czeglédy Sándor	Dr. Sebestyén Jenő
Dr. Imre Sándor	Dr. Szabó József	Muraközy Gyula
Dr. Victor János	Budai Gergely	

15. A középiskolai belmissziói bizottság tagjainak pedig:
Deme László, Dr. Juhász Vince, Karácsony Sándor, Kiss István, K. Nagy József, Nagy S. Béla, Pap Géza, Dr. Somogyi József, Szabó Miklós, Szalonnás János, Szőke Imre, Szele Miklós[28], Dancsházy Sándor, Szőnyi Sándor, Töltéssy Zoltán és Sajó Margit vallástanárokat választotta meg az értekezlet.
16. A bizottság elnökéül lic. Rácz Kálmán pápai v. tanárt, titkáraul pedig Pap Géza bpesti vallástanárt választotta meg az értekezlet.
17. A XXV. zsoltár éneklése után dr. Ravasz László püspök elnök a vallástanári értekezletet imádsággal bezárta.

Kmft.

Nagy Jenő
jegyző

Ravasz László
elnök

Hitelesítők
Pap Géza [aláírás]
Szabó Károly [aláírás]
Rácz Kálmán [aláírás]

28 Javította Rácz K.